

Aandacht voor hoogbegaafde leerlingen
binnen passend onderwijs

De vraag moet altijd zijn: wat past bij dit kind?

Samenwerken en leren van elkaar zijn sleutelwoorden om voor ieder kind een passend onderwijsaanbod te realiseren. Leraren, scholen en samenwerkingsverbanden kunnen zo ook aan begaafde kinderen goed en uitdagend onderwijs bieden. Het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling ondersteunt en inspireert hen daarbij.

“De invoering van passend onderwijs is tot nu toe vrij soepel verlopen”, zegt Marjan Zandbergen. De beleidsmedewerker bij het ministerie van OCW heeft de portefeuille Jeugd, onderwijs en zorg en is er nauw bij betrokken. “Er zijn gelukkig geen grote knelpunten opgedoemd, maar we houden uiteraard de vinger aan de pols, onder andere via de implementatiehelpdesk, voor vragen van scholen.”

De samenwerkingsverbanden van scholen in het primair en voortgezet onderwijs krijgen de komende jaren extra geld, 29 miljoen euro, om een passend aanbod voor alle leerlingen te verzorgen die extra aandacht nodig hebben omdat ze begaafd zijn. Zandbergen: “Misschien lag het accent de afgelopen decennia zwaarder op leerlingen met een beperking of leerachterstand. Maar passend onderwijs houdt in: goed onderwijs voor *alle* leerlingen. Niet alleen voor zwakke leerlingen, maar ook voor de middengroep en de meer begaafden.”

De aandacht voor begaafde kinderen is iets wat tegenwoordig in de belangstelling staat. “Het is deels een mentaliteitskwestie”, licht Zandbergen toe, “doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg - dat mag typisch Nederlands zijn, maar die tijd is voorbij. Het is niet raar meer als je een 9 wilt halen, of bijzondere prestaties wilt neerzetten. En aan de andere kant weten we ook steeds meer van begaafde kinderen, hoe zij zich manifesteren en welke onderwijsbehoeften zij hebben.”

Rijk onderwijs

Ongeveer 10% van alle leerlingen laat kenmerken zien die duiden op (hoog)begaafdheid. Behalve over intelligentie beschikken begaafde leerlingen over creërend denkvermogen en een sterke gedrevenheid. Maar dat wil niet zeggen dat zij zich onderscheiden door excellente prestaties. Daarvoor is een stimulerende leeromgeving nodig, met onderwijsgevenden die rijk onderwijs vormgeven dat aansluit bij de specifieke onderwijsbehoeften van deze bijzondere groep leerlingen.

De staatssecretaris van Onderwijs schreef onlangs in een brief aan de Tweede Kamer dat hij een passend aanbod voor hoogbegaafde leerlingen op drie fronten, binnen het passend onderwijs, wil vormgeven. In het reguliere onderwijs in de klas (de basisondersteuning), door specifieke voorzieningen die samenwerkingsverbanden en scholen moeten organiseren en door extra ondersteuning te bieden aan leerlingen die ‘dubbel-bijzonder’ zijn. Dit zijn begaafde leerlingen met kenmerken van leer- of gedragsproblemen.

Begaafde leerlingen herkennen

Behalve met het extra geld, kunnen samenwerkingsverbanden en scholen hun voordeel doen met kennis en expertise gebundeld op het Informatiepunt

Fotografie: Jan Scharfman

Onderwijs & Talentontwikkeling. De eerste stap is dat de leerling die begaafd is, goed herkend moet worden. Projectleider Desirée Houkema: “De meeste (hoog-) begaafde kinderen zullen in het reguliere onderwijs tot hun recht kunnen komen, als zij tenminste uitdagend onderwijs aangeboden krijgen en goede begeleiding.

“Het is niet raar meer als je een 9 wilt halen, of bijzondere prestaties wilt neerzetten.”

Maar veel leerkrachten, zo blijkt uit ons onderzoek, hebben moeite om begaafde leerlingen te herkennen.” Dat komt omdat begaafde kinderen gedragsproblemen kunnen vertonen, of zelfs onderpresteren, bijvoorbeeld omdat ze zich vervelen of omdat ze opdrachten ‘verkeerd’ interpreteren. Als een leerkracht signaleert dat een leerling kenmerken heeft van hoogbegaafdheid, is het de kunst de onderwijsbehoefte goed in kaart te brengen en de leerling uitdagende leeractiviteiten aanbieden, met de juiste begeleiding. Houkema: “Wij zien dat scholen daarin verschillende oplossingen zoeken en dat er mooie initiatieven zijn. Steeds meer scholen laten leerlingen de reguliere lesstof versneld (gecompact) doorlopen, zodat de vrijgekomen tijd benut kan worden voor andere activiteiten die aansluiten op de behoeften, kwaliteiten en interesses van de leerlingen. Soms zelfs in samenwerking met het bedrijfsleven, voortgezet of hoger onderwijs. Onderzoekend en ontwerpend leren is ook iets waar leerlingen vanuit eigen leervragen hun talenten kunnen ontwikkelen en waarin ook begaafde leerlingen een uitdaging kunnen vinden.”

Scholen hebben veel te bieden

Marjan Zandbergen benadrukt dat het belangrijk is dat scholen de bestaande kennis en informatie goed benutten: “Je kunt je aansluiten bij bestaande netwerken, of ‘kijken bij de burens’. Dat is beter dan het wiel opnieuw uitvinden.” De beleidsmedewerker merkt dat er veel commerciële partijen zijn die een gat in de markt zien om een aanbod voor hoogbegaafden aan te bieden. En daar hangt natuurlijk een prijskaartje aan.

Inspirerende voorbeelden voor scholen en leraren

Kijk op talentstimuleren.nl bij het thema Begaafdheid voor inspirerende voorbeelden om begaafde leerlingen te herkennen. Leermaterialen, hulpmiddelen en een lijst met experts en organisaties kunnen helpen om het aanbod aan begaafde leerlingen te verbeteren.

Talentnetwerken

Scholen en organisaties kunnen zich aansluiten bij de acht regionale talentnetwerken die ondersteuning bieden bij het stimuleren van talentontwikkeling. Hierin wordt samengewerkt om bestaande initiatieven en netwerken te verbinden en versterken, of om samen met scholen nieuwe initiatieven mogelijk te maken. De acht regio's vormen een landelijk dekkend netwerk ter ondersteuning van scholen bij het stimuleren van talentontwikkeling en het bieden van passend onderwijs aan toptalenten op alle niveaus.

Kritisch blijven, zo luidt haar advies. "Scholen hebben zelf ook veel te bieden, hebben eigen kennis en expertise in huis." Daarnaast plaatst zij een kanttekening bij te hoge verwachtingen die sommige ouders kunnen hebben als het gaat om een onderwijsprogramma voor een hoogbegaafd kind. "Het perspectief voor individuele leerlingen moet wel realistisch zijn. Denk bijvoorbeeld aan een hoogbegaafde leerling die extra lessen volgt op een universiteit, moet de overheid daarvoor de reiskosten vergoeden? Wij zijn in gesprek met de Inspectie en de onderwijsraden om te kijken of er voor zulke situaties misschien een richtlijn gemaakt moet worden." Het zal duidelijk zijn, voor zowel leerkrachten, scholen als samenwerkingsverbanden is het een zoektocht. Desirée Houkema van het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling noemt het een cultuuromslag. "De vraag moet steeds zijn: wat is goed voor deze leerling? De antwoorden kunnen erg variëren. Leerlingen zelf kunnen dat ook verrassend goed aangeven, dus het is belangrijk om ook met hen in gesprek te gaan. Voor begaafde leerlingen is het

belangrijk om gelijkgestemden te treffen, in een *peer group*. Het blijkt dat zij zich in die setting goed kunnen ontwikkelen. Doordat ze zich kunnen spiegelen aan *like-minded peers* die op een vergelijkbare manier denken, begrijpen ze elkaar en zichzelf ook beter. Dit is een essentiële voorwaarde voor een evenwichtige ontwikkeling en een dergelijke setting biedt meer mogelijkheden om qua aanbod aan te sluiten op wat begaafde kinderen kenmerkt. Het is tegelijkertijd ook wenselijk om deze leerlingen in verschillende groeperingsvormen leerervaringen op te laten doen. Dit kan bijvoorbeeld op basis van leeftijd, niveau, talentgebied of interesse. Scholen moeten er goed over nadenken hoe ze hun onderwijs organiseren voor deze leerlingen en kansen creëren om dit zo flexibel mogelijk te doen. Met goede, gespecialiseerde begeleiding van de leerkracht - die daarvoor extra moet worden bijgeschoold - is er veel te bereiken. Scholen zelf en de samenwerkingsverbanden moeten zich bewust worden van de expertise die ze al in huis hebben, zodat ze die beschikbaar kunnen stellen in de basisvoorziening en zodat ze de extra benodigde ondersteuning zo effectief mogelijk kunnen realiseren. Beschikbare expertise wordt vaak nog onvoldoende benut." Maar het is aan de andere kant niet altijd wenselijk om deze leerlingen steeds buiten de eigen jaargroep te plaatsen. Scholen moeten er goed over nadenken hoe ze hun onderwijs organiseren voor deze leerlingen.

Een wereld te winnen

Kortom, er is nog een wereld te winnen om alle leerlingen precies die leeromgeving te bieden waarin zij hun talenten kunnen ontwikkelen. Dan komen ook (hoog)begaafde leerlingen beter tot hun recht. Scholen moeten hun keuzes maken en die ook helder verwoorden. Zij kunnen met elkaar, in de samenwerkingsverbanden, met leerkrachten en ouders belangrijke stappen zetten. Van elkaar leren is daarbij erg belangrijk; want juist die aanpak maakt talentontwikkeling voor iedere leerling mogelijk.

Kennisuitwisseling op landelijke conferentie 'Bijzonder begaafd'

Het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling onderneemt diverse activiteiten om samenwerkingsverbanden te ondersteunen bij het inrichten van begaafdenonderwijs binnen Passend Onderwijs. Zoals de landelijke conferentie 'Bijzonder begaafd' op 10 november 2015 in Nieuwegein. Zowel de bijzondere aspecten van begaafdheid, als de leerlingen die naast begaafdheidskenmerken ook kenmerken van leer- of gedragsproblemen laten zien, staan deze dag centraal.

Middagconferenties Passend onderwijs voor begaafde leerlingen

Dit najaar organiseert het Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling een aantal middagconferenties, verspreid over het hele land. Er zijn workshops over verrijkend onderwijs, uitwisselsessies en praktijkvoorbeelden. Kijk voor meer informatie en inschrijving op www.talentstimuleren.nl/kalender